

Het verband tussen criminaliteit en terrorisme in Nederland

- Het doel van deze onderzoekspaper is een overzicht te geven van de verbanden tussen criminaliteit en terrorisme (de criminaliteit-terrorisme-nexus) in Nederland, de potentiële risico's te benoemen en een reeks aanbevelingen te doen hoe dergelijke risico's kunnen worden verkleind.
  - Het maakt deel uit van een pan-Europees onderzoek dat soortgelijke papers zal opleveren voor alle 28 lidstaten van de Europese Unie. Hierdoor hopen we een meer holistisch begrip te krijgen van de dreiging die uitgaat van criminaliteit en terrorisme, en tevens nieuwe en innovatieve werkwijzen te promoten voor de bestrijding ervan.
  - Ondanks dat illegale activiteiten uiterst moeilijk te meten zijn, is de aanwezigheid (of opvallende afwezigheid) van verbanden tussen criminaliteit en terrorisme zichtbaar in twee gebieden:
    1. **In criminele milieus**, waarin jihadististen met een crimineel verleden hun criminele vaardigheden en connecties aanwenden ten behoeve van terrorisme, en actief criminaliteit aanmoedigen ten dienste van de jihad.
    2. **In de gevangenis**, waarin de Nederlandse overheid effectiever lijkt te zijn dan andere Europese regeringen in het voorkomen van de radicalisering van gevangenen.
  - Onze aanbevelingen omvatten maatregelen op het gebied van gevangenis, financiering van terroristen, delen van informatie en samenwerking tussen veiligheidsdiensten en tevens tussen overheidsinstanties en niet-gouvernementele partijen.
  - Aangezien criminaliteit en radicalisering zich hebben voorgedaan in enkele van dezelfde geografische gebieden en demografische groepen van waaruit 'gewone' criminelen zijn voortgekomen, zijn wij van mening dat er een eerlijke beoordeling moet komen over de mate waarin de staat en burgermaatschappij de omstandigheden kunnen aanpakken waaronder extremistische geluiden weerklank vinden.
-

1 Inleiding

Net als andere West-Europese landen wordt ook Nederland al jarenlang bedreigd door binnenlandse radicalisering en terrorisme. Met de moord op de filmregisseur Theo van Gogh in 2004 werd het duidelijk dat veel van de individuen die tot jihadisme zijn geradicaliseerd, eerder betrokken waren bij kleine criminaliteit. De opkomst van de groepering Islamitische Staat lijkt dit verband te bevestigen, zo niet, verder te versterken.

Het doel van deze onderzoekspaper is een overzicht te geven van de verbanden tussen criminaliteit en terrorisme in Nederland, de potentiële risico's te benoemen en een reeks aanbevelingen te doen voor het verkleinen van zulke risico's. Het maakt deel uit van een pan-Europees onderzoek dat soortgelijke papers zal opleveren voor alle 28 lidstaten van de Europese Unie. Hierdoor hopen we een meer holistisch begrip te krijgen van de dreiging die uitgaat van criminaliteit en terrorisme, en tevens nieuwe en innovatieve werkwijzen te promoten voor de bestrijding ervan.

De empirische basis voor de paper is een onderzoek in open bronnen, waaronder relevante overheids- en niet-gouvernementele rapporten, academische onderzoeken, gerechtelijke documenten, krantenartikelen en interviews met praktijkmensen en deskundigen op dit gebied. Het onderzoek vond plaats tussen januari en maart 2018 en werd uitgevoerd door een team van Nederlandse en Britse onderzoekers.¹

Ondanks dat illegale activiteiten uiterst moeilijk te meten en kwantificeren zijn, zijn de aanwezigheid (of opvallende afwezigheid) van verbanden tussen criminaliteit en terrorisme zichtbaar in twee gebieden:

1. **In criminele milieus**, waarin jihadisten met een crimineel verleden hun criminele vaardigheden en connecties aanwenden ten behoeve van terrorisme, en actief criminaliteit aanmoedigen ten dienste van de jihad.
2. **In de gevangenis**, waarin de Nederlandse overheid effectiever lijkt te zijn dan andere Europese regeringen in het *voorkomen* van de radicalisering van gevangenen.

---

¹ De auteurs van dit rapport zijn Peter R. Neumann en Rajan Basra. Wij danken Mira Mehta en Rick Kruijs voor hun onderzoeksondersteuning. Wij bedanken tevens alle geïnterviewden, genoemd en anoniem.

Onze aanbevelingen omvatten maatregelen op het gebied van financiering van terroristen, delen van informatie en samenwerking tussen veiligheidsdiensten en tevens tussen overheidsinstanties en niet-gouvernementele partijen.

Bovendien, aangezien criminaliteit en radicalisering zich hebben voorgedaan in enkele van dezelfde geografische gebieden en demografische groepen van waaruit 'gewone' criminelen zijn voortgekomen, zijn wij van mening dat er een eerlijke beoordeling moet komen over de mate waarin de staat en burgermaatschappij de omstandigheden kunnen aanpakken waaronder extremistische geluiden en ideologieën weerklank vinden.

De paper begint met overzichten van georganiseerde criminaliteit en terrorisme in Nederland alvorens twee gebieden te onderzoeken waarin potentiële verbanden al dan niet zijn ontstaan: onder Nederlandse jihadisten en in Nederlandse gevangenissen. De paper eindigt met een reeks aanbevelingen voor beleidsmakers en beroepsbeoefenaars.

Kader 1: Wat is het verband tussen criminaliteit en terrorisme?

De gedachte achter het verband tussen criminaliteit en terrorisme ontstond in het begin van de negentiger jaren met het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en de opkomst van de globalisering. In de tijd van een veranderende geopolitiek en de geboorte van het informatietijdperk merkten analisten op dat groepen opstandelingen steeds meer gebruik gingen maken van criminele modus operandi om hun doelen te bereiken.

Sindsdien hebben wetenschappers *drie typen verbanden tussen criminaliteit en terrorisme geïdentificeerd: institutioneel, organisatorisch en sociaal.*

Institutioneel

Een van de pioniers was Tamara Makarenko.² In haar “criminaliteit-terrorisme-continuüm” identificeerde ze drie typen institutionele verbanden tussen criminele en terroristische groeperingen.

- Aan het ene uiteinde, doen de criminele en terroristische groeperingen aan *coöperatie*, hetzij in beperkte, op transacties gebaseerde bondgenootschappen, hetzij in meer geavanceerde coalities.
- Bij het midden geeft *convergentie* aan dat groeperingen vaardigheden overnemen die bij de andere horen, waardoor “hybride crimineel-terroristische groeperingen” ontstaan.
- Aan het andere uiteinde bevindt zich de *transformatie*, waarin een groepering zich volledig heeft omgevormd tot de andere door een verschuiving in de motivatie.

Enkele van de meest prominente voorbeelden zijn de Taliban die op gezette tijden afhankelijk was van de heroïneproductie van Afghanistan, de betrokkenheid van de Colombiaanse Revolutionaire Strijdkrachten (FARC) in de narcotica-industrie van dat land, en het smokkelen van benzine en namaakgoederen door het Ierse Republikeinse Leger (IRA).

wordt vervolgd...

² Tamara Makarenko, “The Crime-Terror Continuum: Tracing the Interplay between Transnational Organised Crime and Terrorism”, *Global Crime*, vol. 6, nr. 1, 2004, p. 129-145.

Organisatorisch

Tegelijkertijd met Makarenko, schreef Letizia Paoli over de structurele en organisatorische overeenkomsten tussen jeugdbendes en terroristische groeperingen, welke ze beschreef als clan-achtige organisaties:³

- Ze hielden zich bezig met illegale activiteiten, waaronder geweld.
- Ze vereisten “absolute toewijding” van hun leden.
- Ze boden *emotionele voordelen*, zoals status, ‘broederschap’, identiteit en saamhorigheid.

Volgens Paoli kan het trekken van scherpe lijnen tussen groepen op basis van hun gestelde doelen – crimineel versus politiek – misleidend zijn omdat het onderscheid wazig kan zijn en de “doelen [kunnen] veranderen”.

Als voorbeeld citeerde ze blanke nationalistische bendes in de Verenigde Staten die hun leden rekruteerden op basis van ideologische principes en claimden een politiek programma te hebben, maar in feite sterk verwickeld waren in ‘gewone’ criminaliteit.

Sociaal

In een recent onderzoek naar het rekruteren van jihadisten in Europa, benadrukten Rajan Basra en Peter R. Neumann niet de convergentie van criminelen en terroristen als groeperingen of organisaties, maar van hun sociale netwerken, omgevingen of milieus.⁴ In plaats van formele samenwerking of zelfs transformatie, stelden ze vast dat criminele en terroristische groeperingen rekruteerden uit sociologisch soortgelijke groepen mensen, waardoor (vaak onbedoelde) synergieën en overlappingsen ontstonden.

Dit ‘nieuwe’ verband tussen criminaliteit en terrorisme kende vier facetten:

- Het beïnvloedde het proces van *radicalisering* omdat betrokkenheid bij terrorisme redding kon bieden en criminaliteit kon legitimeren.
- Het benadrukte de *rol van de gevangenis* als een omgeving voor radicalisering en netwerken onder criminelen en extremisten.

³ Letizia Paoli, “The Paradoxes of Organized Crime”, *Crime, Law, and Social Change*, vol. 37, nr. 1, 2002, p. 51-97.

⁴ Rajan Basra en Peter R. Neumann, “Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus”, *Perspectives on Terrorism*, vol. 10, nr. 6, 2016, p. 25-40.

- Het hechtte belang aan het *opdoen van vaardigheden en ervaringen* die nuttig kunnen zijn voor terroristen, met name toegang tot wapens, vervalste documenten en bekendheid met geweld.
- Het faciliteerde de *financiering* van terrorisme, met name door middel van kleine criminaliteit.

Ondanks verschillen in aanpak en perspectief, sluiten de *drie typen van verbanden – institutioneel, organisatorisch en sociaal* – elkaar niet uit. Tezamen genomen bieden ze het analytisch kader voor het project Verband tussen criminaliteit en terrorisme.

2 Organiseerde criminaliteit

De omvang en invloed van georganiseerde criminaliteit in Nederland is altijd al onderbelicht gebleven. Het fenomeen werd typisch gezien als een extern probleem en kreeg pas meer aandacht in jaren '90, met name na de oprichting van de Commissie van Traa en het werk van het onderzoeksteam van Cyrille Fijnaut⁵, terwijl onderzoek door de Monitor georganiseerde criminaliteit nog steeds loopt.⁶

Ondanks dat illegale activiteiten uiterst moeilijk te meten zijn, is het duidelijk dat georganiseerde criminaliteit een aanzienlijk effect heeft op Nederland. De huidige situatie is ernstig genoeg dat de Nederlandse Politiebond (NPB) in februari 2018 een verklaring heeft uitgegeven waarin wordt gezegd dat het land “aan veel kenmerken van een narcostaat voldoet”, waardoor een parallelle economie is ontstaan.⁷ Ondanks dat dit wellicht overdreven is (in een narcostaat zijn alle overheidsinstellingen geïnfiltreerd door de drugshandel), geeft dit goed aan hoe bezorgd men in het land is over georganiseerde criminaliteit. Bovendien kan de omvang van georganiseerde criminaliteit groter zijn dan de huidige schattingen aangeven omdat veel slachtoffers geen aangifte doen als gevolg van intimidatie of angst.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van het wereldje van de georganiseerde criminaliteit in Nederland en behandelt de betrokken groeperingen, hun activiteiten en de locaties waar ze opereren.

Groeperingen

In Nederland zijn geen openbare schattingen van het aantal bendes in de georganiseerde criminaliteit of het aantal personen dat erin omgaat. Desondanks toont een analyse van documenten van het Openbaar Ministerie aan dat binnenlandse criminele groeperingen de meeste misdrijven plegen, al hebben internationale groeperingen, zoals de Turken, de Italiaanse 'Ndrangheta en de Zuid-Amerikaanse kartels, ook een invloed op de criminele wereld in Nederland.⁸ Net als in Italië en het Verenigd Koninkrijk zijn de Albanese bendes niet te onderschatten

5 In plaats van een expliciete definitie van georganiseerde criminaliteit, past de Nederlandse politie dit etiket toe op bepaalde zware criminaliteit, zoals handel in verdovende middelen, mensenhandel, witwassen en grootschalige fraude. Zie voor meer informatie <https://www.politie.nl/themas/georganiseerde-criminaliteit.html>; Interview met Dr. Frank Bovenkerk, 29 maart 2018.

6 Voor meer informatie over hun werk raadpleegt u de pagina van de Monitor georganiseerde criminaliteit op de website van het Ministerie van Justitie en Veiligheid: <https://english.wodc.nl/Figures-and-forecasts/organized-crime-monitor/>

7 “Nederland narcostaat? ‘de rode loper ligt uit voor drugscriminelen”, NOS, 20 februari 2018; “Nederland verandert in een narcostaat, waarschuwt de Nederlandse politie”. The Guardian, 20 februari 2018.

8 Transcrime, *From Illegal Markets to Legitimate Businesses: The Portfolio of Organised Crime in Europe*, Università degli Studi di Trento, 2015, p.120.

nieuwkomers die een goede operationele veiligheid laten zien en daarnaast meedogenloos gewelddadig zijn.⁹

De invloed van sommige groeperingen is moeilijk te meten. Het is bijvoorbeeld bekend dat de 'Ndrangheta sinds de jaren '80 in Nederland actief is, maar haar huidige activiteiten zijn grotendeels onduidelijk.¹⁰ Op dezelfde manier treft de Chinese georganiseerde criminaliteit veelal de Chinese gemeenschappen, en toch gaan diezelfde gemeenschappen zelden naar de politie, wat betekent dat de schaal van het probleem waarschijnlijk ondergerapporteerd is.¹¹

Marokkaanse straatbendes – in Nederland bekend als de *Mocro-maffia* – zijn momenteel betrokken in een geweldspiraal, doorgaans van geweld en tegengeweld, die Amsterdam sinds 2012 in zijn greep houdt. Onderdeel hiervan was de onthoofding van Nabil Amzieb in maart 2016 voordat hij in een rechtszaak zou getuigen tegen een lid van de Amsterdamse onderwereld¹², en tevens een gedurfde poging om met een helikopter benedeleider Benaouf A. uit de gevangenis te bevrijden.¹³

Criminele groeperingen passen zich aan. Het dark web wordt steeds meer gebruikt voor het verhandelen en transporteren van illegale goederen, met name drugs, en de illegale handel in wapens en explosieven.¹⁴ In plaats van te vertrouwen op een traditioneel 'zelfvoorzienend' organisatiemodel, werken criminelen in toenemende mate met specialisten voor discrete taken.¹⁵ Deze samenwerking overschrijdt zowel etnische als internationale grenzen¹⁶, wat betekent dat criminele activiteit in Nederland, in het bijzonder geweld, gevolgen kan hebben in heel Europa.¹⁷

Activiteiten en locaties

Criminele groeperingen houden zich bezig met een scala aan activiteiten, waaronder afpersing, fraude, handel in en productie van verdovende middelen (met name cannabis en synthetische drugs), autodiefstal en illegale geneesmiddelen, naast mensenhandel en cybercriminaliteit.¹⁸

Nederland is een strategisch internationaal knooppunt voor de illegale handel.¹⁹ Het land is toegankelijk met zeer goede verbindingen naar

---

9 "Some 60 Albanians arrested for organized crime in Amsterdam area", *NL Times*, 12 september 2016; "Albanian cocaine mafia infiltrate Amsterdam", *Exit*, 2 november 2017. In recente ontwikkelingen gebruiken de Albanese tevens taxichauffeurs om de drugs te vervoeren: "Amsterdamse taxichauffeurs helpen Albanese criminelen", *Het Pool*, 27 november 2017.

10 Edward R. Kleemans en Marcel de Boer, "Italian mafia in the Netherlands", *Sicurezza e scienze social*, vol. 1, nr. 3, 2013, p.15-29.

11 Transcrime, *From Illegal Markets to Legitimate Businesses: The Portfolio of Organised Crime in Europe*, p. 120.

12 "Severed head at criminal hangout identified as Nabil Amzieb, 23", *NL Times*, 9 maart 2016.

13 "Fourth suspect arrested in attempted helicopter jailbreak", *NL Times*, 20 oktober 2017.

14 "Dark web niet zo anoniem als je denkt: elf verdachten in beeld", *NOS*, 13 januari 2018; Frank Boerman, Martin Grapendaal, Fred Nieuwenhuis en Ewout Stoffers, *Nationaal dreigingsbeeld 2017: Georganiseerde criminaliteit*, Nederlandse politie, 2017, p. 38. (hierna "Nationaal dreigingsbeeld georganiseerde criminaliteit 2017").

15 "Arrestaties om 'grootschalige' wapenhandel", *De Telegraaf*, 7 februari 2018; Nationaal dreigingsbeeld georganiseerde criminaliteit 2017, p. 38.

16 Zie bijvoorbeeld de arrestatie van een groep van 8 mannen (4 Britten, 2 Turken, 1 Nederlander en 1 Colombiaan) die 1800 kg cocaine bij zich hadden: "Celstraffen geëist na cokesmokkel", *De Telegraaf*, 6 februari 2018.

17 "Violent Dutch gang-war spreads across Europe", *Independent*, 14 december 2014.

18 Zie Transcrime, *From Illegal Markets to Legitimate Businesses: The Portfolio of Organised Crime in Europe*, p. 120-125; Alexandra Hall, Rosa Koenraadt en Georgios A. Antonopoulos, "Illicit pharmaceutical networks in Europe: organising the illicit medicine market in the United Kingdom and the Netherlands", *Trends in Organized Crime*, vol. 20, nr. 3-4, 2017, p. 296-315.

19 Webpagina "Misdaad in Nederland", Nederlandse politie, te raadplegen op: <https://www.politie.nl/themas/misdaad-in-nederland.html>.

andere Europese landen. Met Rotterdam als de grootste haven van Europa is Nederland een van de meest populaire knooppunten voor de invoer van drugs in Europa, naast Spanje, Portugal en België.²⁰ Het dient tevens als doorvoerland voor drugs die aankomen in de nabij gelegen haven van Antwerpen in België, die wordt gezien als een van de belangrijkste invoerpunten in Europa voor cocaïne uit Zuid-Amerika.²¹

Het is niet verwonderlijk dat de *handel in verdovende middelen* de meest voorkomende en belangrijkste vorm van georganiseerde criminaliteit is in Nederland, waaronder cannabis, cocaïne en heroïne vallen.²² Georganiseerde criminelen hebben drugs geïmporteerd met behulp van commerciële zeecontainers door gebruik te maken van de havens van Rotterdam en Antwerpen in het nabij gelegen België, en tevens in kleine, particuliere vaartuigen of vliegtuigen.²³ Het importeren van verdovende middelen, ongeacht de gebruikte methode, wordt geholpen door corruptie. Het gebruik van cannabis wordt in Nederland gedoogd ondanks dat het leveren ervan illegaal blijft, waardoor criminele groeperingen vechten om marktaandeel. Turkse groeperingen domineren de handel in heroïne²⁴ terwijl de Nederlands-Marokkaanse bendes zich bezighouden met de distributie en het dealen op straatniveau.²⁵ De Nederlanders zelf spelen een belangrijke rol in het transporteren en verkopen van de heroïne aan andere Europese landen.²⁶

Nieuwe technieken zijn toegepast in pogingen drugs te importeren. Georganiseerde criminelen maken gebruik van hacken om de pincodes te stelen die in de haven worden gebruikt om zeecontainers te lossen, waardoor criminelen toegang krijgen tot zojuist aangekomen containers (met daarin gesmokkelde drugs) voordat de wettige eigenaren dat kunnen.²⁷ Deze methode is een combinatie van traditionele criminele activiteit, zoals het inbreken in bedrijfspanden, en moderne cybertechnieken, zoals *pwnies* en keyloggers.²⁸

Criminele groeperingen zijn doorgaans stoutmoedig en creatief. Dit zie je bijvoorbeeld bij *snelwegpiraterij*, waarbij criminelen goederen stelen uit een rijdende vrachtwagen: de criminelen rijden zeer dicht achter de vrachtwagen en één van hen klimt vanuit het open dak op de motorkap om de deuren van de vrachtwagen open te breken.²⁹ In 2017 arresteerde de Nederlandse politie een Roemeense criminele bende die met deze werkwijze zeventien rijdende vrachtwagens had leeggeroofd en €500.000 aan gestolen iPhones had buitgemaakt.³⁰ Deze techniek was nieuw voor

20 Webpagina "Misdaad in Nederland", Nederlandse politie; Nationaal dreigingsbeeld georganiseerde criminaliteit 2017, p. 36-39.

21 Jordan Robertson en Michael Riley, "The Mob's IT Department: How two technology consultants helped drug traffickers hack the Port of Antwerp", *Bloomberg Businessweek*, 7 juli 2015.

22 Webpagina "Misdaad in Nederland", Nederlandse politie.

23 Voor meer informatie, zie Damián Zaitch, *Trafficking cocaine: Colombian drug entrepreneurs in the Netherlands* (Den Haag: Kluwer Law International, 2002).

24 Nationaal dreigingsbeeld georganiseerde criminaliteit 2017, p. 46-47.

25 Ibid., p. 48.

26 Ibid.

27 Jordan Robertson en Michael Riley, "The Mob's IT Department: How two technology consultants helped drug traffickers hack the Port of Antwerp", *Bloomberg Businessweek*, 7 juli 2015.

28 Een *pwnie* is een minicomputer, vernoemd als een onopvallend voorwerp in een kantoor, zoals een netsnoer of router, dat wordt gebruikt om netwerkdata te onderscheppen.

29 De beelden die de Roemeense politie van deze opmerkelijke misdaad heeft gemaakt (datum onbekend), kunt u zien op: <https://www.youtube.com/watch?v=G2tc95bgs3l>.

30 Deze waardering is gebaseerd op detailhandelsprijzen van iPhones; de waarde van de buit op de zwarte markt kan aanzienlijk lager zijn. "Snelwegpiraterij: zo gingen de stuntdieven te werk", *ED*, 31 juli 2017.

de Nederlandse politie ondanks dat hij in Duitsland al sinds 2008 werd gebruikt.³¹

Ook de *wapenhandel* is een probleem in Nederland.³² Vuurwapens worden gebruikt als hulpmiddelen bij liquidaties, bendegeweld en als intimidatiemiddel. In maart 2018, bijvoorbeeld, werd burgemeester van Voerendaal, Wil Houben, vlak bij zijn huis in zijn auto bedreigd met een handvuurwapen.³³ Bovendien is het duidelijk dat de beschikbaarheid van vuurwapens, met name vanuit het buurland België, heeft bijgedragen aan een escalatie van gewelddadige vergeldingsacties door Nederlandse bendes.

Mensenhandel voor seksuele en arbeidsuitbuiting komt ook voor.³⁴ Het is vaak moeilijk om de schaal waarop dit probleem voorkomt in kaart te brengen omdat slachtoffers doorgaans bang zijn om aangifte te doen vanwege schaamte, angst of zelfs een emotionele betrokkenheid bij de mensenhandelaars, zoals in het geval van raamprostitutie in Amsterdam.³⁵ Met betrekking hierop weten we dat de legalisering van prostitutie leidt tot een toename van mensenhandel³⁶, en ondanks dat dit wordt gezien als een internationaal fenomeen, heeft het vaak een zeer lokaal effect dat zich beperkt tot bepaalde buurten en wijken.³⁷

Een belangrijk kenmerk van georganiseerde criminaliteit in Nederland is *Ondermijning*, waarbij de criminele onderwereld verweven raakt met de gewone samenleving, vaak door legale methoden te gebruiken voor het uitvoeren van illegale activiteiten. In de kern betreft dit criminelen die invloed uitoefenen op de economie en politiek van een gebied op grond van hun financiële slagkracht.³⁸ Dit kan een ondermijnend effect hebben op de lokale en gemeentelijke politiek, en het debat over dit onderwerp centreert zich doorgaans op de provincie Noord-Brabant in het zuiden van het land.

Deze grensstreek is geografisch gezien handig, niet zo dicht bevolkt als andere provincies, met veel lege fabrieken en landelijke gebieden, waardoor de productie van verdovende middelen relatief onopgemerkt kan blijven.³⁹

In het algemeen heeft Nederland, om geografische en historische redenen, te maken met voortdurende activiteiten door nationale en internationale criminele groeperingen die robuuste netwerken in het land hebben opgebouwd.

---

31 Ibid.

32 Nationaal dreigingsbeeld georganiseerde criminaliteit 2017, p. 32,94; "Illegal arms trade still a major problem in Netherlands: Report", NL Times, 2 juni 2017.

33 "Burgemeester Voerendaal op 3 meter afstand met wapen bedreigd", NOS, 14 maart 2018.

34 Voor meer informatie over arbeidsuitbuiting, zie Monika Smit, "Trafficking in human beings for labour exploitation: The case of the Netherlands", *Trends in Organized Crime*, vol. 14, uitgave 2-3, 2011, p. 184-197.

35 Maite Verhoeven en Barbra van Gestel, "Human trafficking and criminal investigation strategies in the Amsterdam Red Light District", *Trends in Organized Crime*, vol. 14, 2011, p. 148-164.

36 Seo-Young Cho, Axel Dreher en Eric Neumayer, "Does Legalized Prostitution Increase Human Trafficking?", *Economics of Security*, onderzoekspaper nr. 71, 2012.

37 Maite Verhoeven en Barbra van Gestel, "Human trafficking and criminal investigation strategies in the Amsterdam Red Light District", p. 148-164.

38 Interview met Dr. Frank Bovenkerk, 28 maart 2018.

39 "Burgemeesters: pas op voor criminele ondermijning", NRC, 13 oktober 2017; Webpagina "Misdaad in Nederland", Nederlandse politie.

3 Terrorisme

Terwijl georganiseerde criminaliteit een grote invloed heeft gehad op Nederland, kan hetzelfde niet gezegd worden van terrorisme.⁴⁰ Ondanks de reeks aanslagen die Europa de afgelopen paar jaar te verduren heeft gehad, waaronder de buurlanden België en Duitsland, is Nederland dit geweld gespaard gebleven.

In het verleden heeft Nederland te maken gehad met terrorisme in de jaren '70 en '80 met aanslagen door Zuid-Molukse, Koerdische, Palestijnse en linkse organisaties. De stilte die daarop volgde werd abrupt doorbroken met de liquidatie van de populistische politicus Pim Fortuyn in 2002. De eerste en enige jihadistische aanslag werd gepleegd in 2004 toen filmregisseur Theo van Gogh werd vermoord door Mohammad Bouyeri.

Momenteel is jihadisme de grootste terroristische dreiging aangezien er nog steeds een vastberaden jihadistisch wereldje is, ondanks dat er geen aanslagen worden gepleegd. Daarnaast zijn sinds 2011 ongeveer 300 Nederlanders uitgereisd naar Syrië en Irak als 'buitenlandse strijders' en zijn er zorgen over het gevaar dat teruggekeerde buitenlandse strijders opleveren.⁴¹ Verder is er enige dreiging van rechts- en links-extremisme.

Jihadisme

Ten tijde van een polariserend publiek debat over de Islam, migratie en politiek in het begin van de jaren 2000, gaf een groep jonge mannen, bekend als de Hofstadgroep, een gezicht aan het Nederlands jihadisme.⁴² De groep was actief tussen 2002 en 2005 en bestond uit ongeveer 40 jonge mannen die betrokken waren bij meerdere terroristische plannen.⁴³ Op 2 november 2004 vermoordde een van haar leden, Mohammad Bouyeri, filmregisseur Theo van Gogh in de eerste en enige terroristische aanslag die het land heeft gekend.

Na de veroordeling van kernleden en tevens de toegenomen monitoring, deradicaliseringsprogramma's en maatschappelijke betrokkenheid, nam de jihadistische activiteit sterk af.⁴⁴ In 2010 verklaarde de Nederlandse

40 Wij definiëren terrorisme als symbolische acties van politiek gemotiveerd geweld. Zie Peter R. Neumann en M.L.R. Smith, *The Strategy of Terrorism* (Londen: Routledge, 2008), p. 8.

41 NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 47*, maart 2018.

42 Zie Bart Schuurman, *Becoming a European homegrown jihadist: a multilevel analysis of involvement in the Dutch Hofstadgroup, 2002-2005*, doctoraalthesis Universiteit Leiden, 2017.

43 Bart Schuurman, Edwin Bakker en Quirine Eijkman, "Structural Influences on Involvement in European Homegrown Jihadism: A Case Study", *Terrorism and Political Violence*, vol. 30, nr. 1, 2018: p. 97-115.

44 Beatrice de Graaf, "The Nexus Between Salafism and Jihadism in the Netherlands", *CTC Sentinel*, vol. 3, uitgave 3, 2010, p. 21.

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) dat, op dat moment, het Nederlandse jihadistische wereldje bestond uit meerdere kleine, onzichtbare en relatief geïsoleerde netwerken met een hoge mate van inactiviteit.⁴⁵

Dit veranderde drastisch in de daaropvolgende jaren naarmate jihadistische groeperingen professioneler werden en steeds activistischer werden in de vorm van organisaties zoals *BehindBars*, *StraatDawah* en *Shariah4Holland* – naar het voorbeeld van de Britse jihadistische groepering Al-Muhajiroun – en via social media en websites zoals *De Ware Religie*.⁴⁶ Ze hielden protestdemonstraties en verkondigden hun ideologie in het openbaar. Veel leden van deze groeperingen reisden uiteindelijk uit naar Syrië of Irak als ‘buitenlandse strijdkrachten’ (zie hieronder). Zij die achterbleven kregen te maken met een geïntensiveerde aanpak en werden gedwongen zich schuil te houden en zijn zich nu, zowel online als offline, acuut bewust van operationele veiligheid.⁴⁷

Momenteel schat de AIVD dat de jihadistische beweging in Nederland een “paar honderd aanhangers” heeft.⁴⁸ Het verlies van grondgebied door Islamitische Staat of propagandistische oproepen tot het plegen van aanslagen in het Westen, kunnen in potentie deze ‘home-grown’ jihadisten versterken. Net als in heel Europa zijn ook in Nederland de buitenlandse strijders bijzonder belangrijk geweest: door IS-propaganda te vertalen en te verspreiden via social media kunnen ze een rol spelen in de radicalisering en rekrutering van lokale aanhangers.⁴⁹ De dreiging van aanslagen, ongeacht of deze worden georganiseerd of geïnspireerd door Islamitische Staat, blijft daardoor substantieel.

Aanslagen, plannen en arrestaties

Ondanks dat er geen aanslagen waren in Nederland, zijn er meerdere opmerkelijke, jihadistische voorvallen geweest gedurende de afgelopen paar jaar:

- *November 2004*: Mohammad Bouyeri, lid van de Hofstadgroep, vermoordde filmregisseur Theo van Gogh in Amsterdam door hem dood te schieten en te steken, waarna hij een briefje met een doodsbedreiging voor politica Ayaan Hirsi Ali achterliet op zijn lichaam. Bouyeri werd veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf zonder kans op vervroegde vrijlating.
- *Maart 2006*: Negen leden van de Hofstadgroep worden veroordeeld wegens lidmaatschap van een criminele en terroristische organisatie. Vijf andere verdachten worden vrijgesproken.
- *November 2014*: Sultan Berzel, een 19-jarige uit Maastricht, liet een zelfmoordbom afgaan op een plein in Bagdad, Irak, waarbij 24 mensen omkwamen.

---

45 AIVD, *Transformatie van het jihadisme in Nederland*, juni 2014, p. 5.

46 Ibid., p. 12.

47 NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 46*, november 2017.

48 AIVD, *Jaarverslag 2017*, 2018.

49 NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 46*, november 2017.

- *Februari 2015*: Luul Dahir, een Nederlands-Somalische vrouw, doodde minstens 25 mensen in een zelfmoordaanslag in het Central Hotel in Mogadishu, Somalië. De aanslag werd opgeëist door Al-Shabab.
- *Augustus 2015*: Ayoub El Khazzani, een Belgisch-Marokkaanse man, opende vuur in de Thalys-trein van Amsterdam naar Parijs totdat zijn wapen weigerde en hij werd overmeesterd door passagiers. De aanslag eiste geen mensenlevens.
- *December 2015*: Acht mannen en een vrouw worden veroordeeld in de zogenoemde 'Context'-zaak voor terroristische misdrijven, zoals opruiming en rekrutering van buitenlandse strijders.
- *Maart 2016*: Anis Bahri, een Fransman en lid van het Belgische Zerkani-netwerk, wordt gearresteerd in Rotterdam. De politie vond 45 kg aan munitie in zijn appartement.
- *December 2016*: Jaoud A. wordt gearresteerd in Rotterdam nadat de politie een voorraad uiterst explosief illegaal vuurwerk, een AK-47, munitie, meerdere mobiele telefoons en de vlag van Islamitische Staat vond. In november 2017 werd hij veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar voor het voorbereiden van een terroristische aanslag.

Vreemd genoeg was er bij de aanslagen in Parijs in november 2015 een verband met Nederland. Leden van het netwerk van Islamitische Staat waren naar Nederland gereisd en hadden contact gezocht met Nederlandse criminelen om naar verluid wapens te kopen.⁵⁰ Ook waren twee personen uit het netwerk van de aanslagplegers op de dag van de aanslagen naar Schiphol Airport gereisd.⁵¹ Bovendien stonden op een laptop die werd gebruikt door het Parijs-Brussel-netwerk van Islamitische Staat en die later werd teruggevonden in België, bestanden met namen zoals "Groupe Omar", "Groupe Francais", "Groupe Iraquiens", "Groupe Metro" en "Groupe Schiphol". Al deze bestanden, behalve die voor "Metro" en "Schiphol", komen overeen met locaties waar het netwerk aanslagen heeft gepleegd, wat suggereert dat er een mogelijk afgeblazen plan bestond voor een aanslag op Schiphol Airport.⁵²

In januari 2018 verklaarde de directeur van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), Rob Bertholee, dat in recente jaren drie tot vier terroristische aanslagen werden vrijdeld.⁵³ Van 2012 tot 2016 vonden minstens 83 arrestaties plaats wegens jihadisme-gerelateerde activiteiten, en de jaartotalen nemen elk jaar toe.⁵⁴

---

50 Sebastian Rotella, "How Europe Left Itself Open to Terrorism", *ProPublica*, 18 oktober 2016.

51 "Terrorist aanslagen Brussel wilde wapens op Schiphol verbergen", *NU.nl*, 10 maart 2017.

52 Ibid.; Paul Cruickshank, "Discarded laptop yields revelations on network behind Brussels, Paris attacks", *CNN*, 25 januari 2017.

53 "College Tour", *NTR*, 21 januari 2018.

54 De cijfers voor 2017 zijn nog niet vrijgegeven. Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TESAT) 2013; 2014; 2015; 2016 en 2017*.

Buitenlandse strijders en terugkeerders

Meer dan zesduizend Europese 'buitenlandse strijders' hebben zich aangesloten bij jihadistische groeperingen in Syrië en Irak. Ook Nederland is getroffen door deze mobilisatie, waarin ongeveer 300 inwoners zijn uitgereisd en zich hebben aangesloten bij jihadistische groeperingen, zoals Islamitische Staat (IS).⁵⁵ De meeste Nederlandse buitenlandse strijders sloten zich aan bij IS of Jabhat al-Nusra (nu bekend onder de naam Jabhat Fateh al-Sham). Volgens de AIVD bestaat een derde van deze groep uit vrouwen. Onderzoek heeft aangetoond dat uitreizigers van Nederlands-Marokkaanse etniciteit sterk oververtegenwoordigd zijn.⁵⁶

Volgens de meest recente cijfers, schatten de Nederlandse autoriteiten dat 60 Nederlandse buitenlandse strijders zijn omgekomen in de regio en dat 160 Nederlanders zich nog in Syrië en Irak bevinden.⁵⁷ Bij hen zijn 145 minderjarigen met een Nederlandse link, waarvan vele zijn geboren in het conflictgebied. Sinds 2011 zijn ongeveer 50 buitenlandse strijders teruggekeerd naar Nederland, terwijl 30 'andere' personen zich waarschijnlijk in detentiecentra in de regio bevinden (en daarom niet worden meegeteld als terugkeerders en zich niet in het strijdgebied bevinden).⁵⁸

Er is een gezamenlijk bezorgdheid in heel Europa met betrekking tot de dreiging die uitgaat van 'teruggekeerde' buitenlandse strijders die zijn getraind en gehard in de strijd.⁵⁹ In 2017 heeft de AIVD reeds gewaarschuwd voor een mogelijke toename van het aantal terugkeerders naarmate jihadistische groeperingen terrein verliezen⁶⁰, maar van deze 'golf van terugkeerders' is nog niets te zien. De inlichtingendienst heeft tevens de gevaren en risico's van terugkeerders specifiek benadrukt, met name die van minderjarigen die zijn opgegroeid met Islamitische Staat.⁶¹

---

55 NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 47*, maart 2018.

56 Anton Weenink, "Family, Crime, and Mental Health Problems in Jihadis in Police Files", presentatie gegeven op het NSCR-symposium *The Crime-Terror Nexus: Merging Criminological and Psychological Perspectives* in Amsterdam, 12 september 2017.

57 NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 47*, maart 2018.

58 Ibid.

59 Voor meer informatie, zie Bibi Van Ginkel en Simon Minks, "Addressing the Challenge of Returnees: Threat Perceptions, Policies and Practices in the Netherlands", in Thomas Renard en Rik Coolsaet (eds.), "Returnees: Who are they, why are they (not) coming back, and how should we deal with them?", Egmont – Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen, februari 2018.

60 AIVD, *Terugkeerders in beeld*, februari 2017.

61 Ibid.

Rechts- en links-extremisten

Er gaat relatief geringe dreiging uit van links- en rechts-extremisten, en er is momenteel geen belangwekkende terroristische groepering aan elk uiteinde van het spectrum. Van 2012 tot 2016 vonden minstens zes arrestaties plaats wegens rechts-extreme, terrorisme-gerelateerde activiteiten, alle in 2016, terwijl in dezelfde periode geen enkele arrestatie plaatsvond wegens links-extremisme.⁶²

Rechts-extremisme is de laatste jaren toegenomen, profiterend van de golf van jihadistisch terrorisme in Europa, en tevens de migranten- en vluchtelingencrisis.⁶³ Hun activiteiten zijn vrijwel beperkt gebleven tot openbare demonstraties, al zijn er ook incidenten geweest met brandstichting, vandalisme en bedreigingen van moskeeën. In 2016 zijn vijf mannen veroordeeld voor het gooien van molotovcocktails naar een moskee in de stad Enschede terwijl 30 tot 40 gelovigen binnen waren.⁶⁴ De rechtbank classificeerde de aanslag als een terroristische daad omdat deze bedoeld was om angst te zaaien onder de Moslim-bevolking en de opening van een vluchtelingencentrum te voorkomen.

Inlichtingendiensten waarschuwen ook voor een toename van geweld door links-extremisten die actief de confrontatie opzoeken met hun rechts-extremistische tegenhangers, en zich hebben schuldig gemaakt aan intimidaties van rechtse politici.⁶⁵

Gezien het algehele dreigingsbeeld en met name de voortdurende dreiging door jihadistisch terrorisme, is het meest waarschijnlijke scenario waarin rechts-extremistische groeperingen actiever worden wellicht dat van 'wederzijdse radicalisering', waarin extremistische groeperingen aan tegengestelde uiteinden van het politieke spectrum elkaar radicaliseren en mogelijk zelfs belagen.

---

62 De cijfers voor 2017 zijn nog niet vrijgegeven. Europol, *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TESAT) 2013; 2014; 2015; 2016 en 2017*.

63 NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 45*, juni 2017, p. 7.

64 Rechtbankvonnis ECLI: NL: RBOVE: 2016: 4134, Rechtbank Overijssel, 27 oktober 2016, te raadplegen op: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBOVE:2016:4134>.

65 NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 45*, juni 2017, p. 7.

4 Het sociaal verband

Er is weinig bewijs voor een institutioneel verband tussen georganiseerde criminaliteit en terrorisme in Nederland. In plaats daarvan is er een sociaal verband, waarin criminele en terroristische milieus, tegenculturen en netwerken in hoge mate zijn samengesmolten (zie Kader 1).

Politierapporten bevestigen dit. Uit onderzoek door Anton Weenink, een onderzoeker van de nationale politie in Nederland, onder 319 jihadisten, bestaande uit buitenlandse strijders, mislukte uitreizigers naar Syrië en Irak en personen geïdentificeerd als potentiële uitreizigers, bleek dat 64 procent onderwerp waren van politierapporten.⁶⁶ Bijna de helft van de jihadisten (147 personen) werd verdacht van 1 tot 5 misdrijven, en meer dan een vijfde (68 personen) werd verdacht van meer dan 5 misdrijven.⁶⁷ De meeste misdrijven betroffen vermogensdelicten (bijvoorbeeld inbraak en diefstal) en er was nauwelijks enige betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit.⁶⁸

Dit kan een relatief langdurig fenomeen zijn. Een ander onderzoek, naar jihadistische netwerken in Nederland tussen 2001 en 2005, toonde aan dat minstens 40% van de extremisten een criminele voorgeschiedenis heeft.⁶⁹ De aard van de misdrijven verschilde, maar betrof onder andere diefstal, drugsdelicten en geweldpleging.

Mogelijke verklaringen voor dit sociaal verband variëren. Eén factor kan gedrag-gerelateerd zijn omdat extremisme tegemoet kan komen aan dezelfde gewelddadige tendensen waardoor mensen zich aangetrokken voelen tot criminaliteit. Maar liefst 40 procent van jihadisten in Nederland had een geschiedenis van gewelddadig gedrag.⁷⁰ Dit verdient meer aandacht aangezien het algemeen bekend is dat geweld in het verleden een betrouwbare indicator is van geweld in de toekomst.

Een andere factor kan er een van redenering zijn aangezien de jihadistische ideologie zuivering en verlossing van zondig gedrag belooft. Simpel gezegd: het biedt een kans om met een schone lei te beginnen.

---

66 Opmerking: een *rapport* is niet hetzelfde als een *veroordeling*, en een rapport kan gaan over meer dan één misdrijf. Anton Weenink, "Family, Crime, and Mental Health Problems in Jihadis in Police Files", presentatie gegeven op het NSCR-symposium *The Crime-Terror Nexus: Merging Criminological and Psychological Perspectives* in Amsterdam, 12 september 2017.

67 Ibid.

68 Ibid.

69 C.J. de Poot en Anne Sonnenschein, *Jihadi terrorism in the Netherlands. A description based on closed criminal investigations* (Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie, 2011), p. 130.

70 Anton Weenink, "Family, Crime, and Mental Health Problems in Jihadis in Police Files".

Reda Nidalha kwam bijvoorbeeld in aanraking met extremistische kringen nadat zijn vroegere criminele vrienden hem begonnen af te persen, en reisde uiteindelijk uit naar Syrië om zich aan te sluiten bij IS. Hij vertelde zijn vader dat hij 'op het rechte pad' was nadat hij zijn leven had omgegooid.⁷¹

Voor anderen legitimeert het hun voorafgaande criminaliteit en biedt mogelijk een excuus om misdrijven te plegen in de naam van de jihad. Dit kan gaan om overvallen (zie Kader 2) maar ook om financiële fraude: in 2017 werd een man uit Den Haag veroordeeld voor het financieren van terrorisme via een belastingtruc.⁷² Weer anderen vinden in het jihadisme een gevoel van erbij horen, kameraadschap en avontuur – een overtreffende trap van de groepsdynamiek die we zien bij straatbendes.

Criminaliteit en extremisme lijken te gedijen in een gedeelde omgeving aangezien veel jihadisten in Nederland komen uit buurten waar de misdaadcijfers hoger zijn dan gemiddeld.⁷³ Netwerken van extremisten kunnen proberen misbruik te maken van deze sociale omstandigheden door een verhaal te presenteren dat inspeelt op hun gefrustreerde ambities, gevoelde discriminatie en een verlangen erbij te horen. Dit sociaal verband heeft echter zijn beperkingen aangezien criminaliteit veel meer voorkomt dan radicalisering.

De Nederlandse autoriteiten erkennen dit sociaal verband, inclusief potentiële 'overdracht van vaardigheden', en hebben het aangemerkt als een probleemgebied. In 2017 zei de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) dat "door sociale contacten uit heden of verleden jihadisten, die vaak zelf een criminele achtergrond hebben, een beroep kunnen doen op de diensten van criminele netwerken, zoals het leveren van wapens en explosieven".⁷⁴

---

71 "Van crimineel tot jihadist", *De Telegraaf*, 10 november 2014. Nidalha is sindsdien uit IS gestapt: "Vader ex-IS'er: 'Mijn zoon heeft geluk, hij zit nu veilig in de cel'", *RTL Nieuws*, 24 oktober 2017.

72 "Celstraf Hagenaar voor financiering jihad", *De Telegraaf*, 10 maart 2017.

73 Anton Weenink, "Family, Crime, and Mental Health Problems in Jihadis in Police Files".

74 NCTV, *Dreigingsbeeld Terrorismen Nederland 44 Samenvatting*, april 2017.

Kader 2: Aangemoedigd door misdaad

In heel Europa hebben jihadisten vaak hun betrokkenheid bij criminaliteit goedgepraat door het voor te stellen als een vorm van jihad. Islamitische Staat heeft deze redenering af en toe naar voren gebracht in zijn propaganda, waarbij het toepassen van diefstal en fraude niet alleen werd gerechtvaardigd als een methode om fondsen te werven, maar als doel op zichzelf.⁷⁵ Het lijkt erop dat deze mening weerklank heeft gevonden in de straten van Europa aangezien typisch criminele tactieken, zoals diefstal, BTW-fraude en overvallen, zijn gebruikt om de activiteiten van veel buitenlandse strijders te financieren.⁷⁶

De financiële middelen die door Marouane B., een jihadist uit Arnhem, bijeen werden gebracht, maken dit duidelijk. Hij reisde uit naar Syrië in 2013, ogenschijnlijk om “kinderen, vrouwen en mannen te helpen die worden geterroriseerd door de tiran Assad”, aldus een open brief van hem gepubliceerd door de Nederlandse pers.⁷⁷ Hij sloot zich uiteindelijk aan bij Islamitische Staat en naast het salaris dat hij ontving van de protostaat, ontving hij fondsen vanuit zijn netwerk van vrienden in Nederland.

Facebook-conversaties maakten duidelijk dat Marouane hen had gesmeekt geld over te maken, en Marouane ontving inderdaad €500 via Western Union van zijn vrienden. Toen zijn vrienden klaagden dat ze geen geld hadden, spoorde hij ze aan overvallen te plegen om aan geld te komen; een werkwijze die soortgelijk is aan de tactiek van Islamitische Staat door het in beslag nemen van *ghanima* (“oorlogsbuit”) op het slagveld. Het is niet zeker of zijn netwerk gevolg gaf aan deze oproep, al hielden zij zich al wel bezig met criminele activiteiten: in 2014 hadden twee van zijn kennissen geprobeerd een juwelierswinkel te overvallen, maar werden doodgeschoten door de vrouw van de eigenaar.⁷⁸ Dit geval toont aan hoe moeilijk het is om de financiering van terroristen te monitoren aangezien er weinig aanknopingspunten waren om vast te stellen of de mislukte overval, uitgaande van het misdrijf zelf, gerelateerd was aan extremisten of niet.

75 Rajan Basra en Peter R. Neumann, “Crime as Jihad: Developments in the Crime-Terror Nexus in Europe”, *CTC Sentinel*, vol. 10, uitgave 9, 2017, p. 1-6.

76 Magnus Ranstorp, “Microfinancing the Caliphate: How the Islamic State is Unlocking the Assets of European Recruits”, *CTC Sentinel*, vol. 9, uitgave 5, 2016, p. 11-15.

77 “Zes jaar cel voor ‘jihadraper’ Marouane B. die eigen dood in scène zette”, *RTL Nieuws*, 4 april 2018.

78 “Pleeg overval voor me”, *De Telegraaf*, 14 juli 2017.

Ondanks meldingen van zijn overlijden in het conflictgebied in december 2017, blijkt Marouane nog in leven te zijn: de jihadist schreef nog een brief waarin hij zich bereid verklaarde naar Nederland terug te reizen om terecht te staan.⁷⁹ In april 2018 veroordeelde een Nederlandse rechtbank hem, bij verstek, tot zes jaar gevangenisstraf wegens deelname aan een terroristische organisatie. Hierop reageerde Marouane met weer een open brief: “Mocht ik opgepakt worden dan zit ik mijn straf lachend uit op de Terroristenafdeling in Vught.” Hij riep vervolgens op tot aanslagen in Nederland en om misdrijven te plegen als onderdeel van de jihad: “Voer de jihad in de Benelux door overvallen te plegen met de intentie een deel van het geld naar islamitische staat te sturen (...) en door aanslagen te plegen op plaatsen waar agenten, militairen en leden van het Koninklijk Huis komen.”⁸⁰

---

79 “Zette Syriëganger Marouane B. uit Arnhem zijn dood in scène?”, *Omroep Gelderland*, 15 februari 2018.

80 “Jihadist Marouane B. wil wraak nemen op Nederland”, *De Telegraaf*, 4 april 2018.

5 Het afwezige verband met gevangenis

In heel Europa zijn de gevangenis een centraal element in het verband tussen criminaliteit en terrorisme. Het zijn ideale omgevingen voor verspreiding van radicale ideeën, en plaatsen waar de criminele en terroristische milieus – doorgaans – het intensiefst met elkaar in aanraking komen. In de afgelopen jaren hebben we voorbeelden gezien van radicalisering⁸¹, het vormen van netwerken onder criminelen en jihadisten⁸², en van aanslagen die werden gepland/uitgevoerd vanuit de gevangenis⁸³ of die werden gepleegd kort na vrijlating.⁸⁴

Nederland is echter een uitzondering.⁸⁵ Er is hier erg weinig bewijs dat radicalisering in de gevangenis bestaat ondanks dat zich onder de gevangenispopulatie van 11.500 gevangenen een groot aantal jihadisten bevindt. Terwijl de meeste landen zuchten onder overbevolking in hun gevangenis, is dat niet het geval in Nederland, waarmee een van de belangrijkste onderliggende factoren die radicalisering in gevangenis bevorderen is weggenomen. Sterker nog, Nederland verhuurt een deel van haar gevangenis capaciteit aan België.⁸⁶

Sinds 2006 is de Nederlandse aanpak om extremisten te scheiden van 'normale' gevangenen door de terroristen in een aparte 'terroristenafdeling' (TA) op te sluiten.⁸⁷ Momenteel zijn er twee van dergelijke afdelingen: één in de gevangenis in Vught en een kleinere vleugel in De Schie in Rotterdam. In principe bestaat er dus geen interactie tussen de twee groepen gevangenen in de geïnstitutionaliseerde situatie. De TA in Vught die door de auteurs werd bezocht in maart 2017, bestaat uit zes verschillende vleugels voor terroristen die zijn ingedeeld op basis van hun beoordeelde risiconiveaus. Een charismatische rekruteerder wordt bijvoorbeeld fysiek gescheiden van anderen waarvan men denkt dat ze vatbaar zijn voor (verdere) radicalisering.

---

81 Aanslagplegers die opvielen: Mohammed Merah (Toulouse en Montauban, maart 2012), Mehdi Nemmouche (Joods Museum in Brussel, mei 2014) en Omar el-Husseini (aanslagen in Kopenhagen, februari 2015).

82 Zoals bij Cherif Kouachi en Amedy Coulibaly (aanslagen in Parijs, januari 2015) en tevens bij Clément Baur en Mahiedine Merabet (mislukte aanslag in Marseille, april 2017).

83 "Soon-to-go-free jail convicts snared in French attack plot probe", *Reuters*, 10 oktober 2017.

84 Zie voorbeelden van Mehdi Nemmouche en Omar el-Husseini.

85 Dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op een bezoek dat de auteurs brachten aan de extra beveiligde inrichting in Vught in maart 2017; Bibi Van Ginkel en Simon Minks, "Addressing the Challenge of Returnees: Threat Perceptions, Policies and Practices in the Netherlands".

86 Tinka M. Veldhuis, Ernestine H. Gordijn, Siegwart M. Lindenberg en René Veenstra, *Terroristen in detentie: evaluatie van de Terroristenafdeling* (Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie, 2010).

87 "The prison wing housing only terrorists", *BBC News*, 20 mei 2016; Tinka M. Veldhuis et al., *Terroristen in detentie: evaluatie van de Terroristenafdeling*; Peter R. Neumann, *Prisons and terrorism: Radicalisation and de-radicalisation in 15 countries*, International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR), 2010.

Dit kan alleen bereikt worden met een goede ondersteuning, zowel op het gebied van financiering als personeel en training. Vught heeft bijvoorbeeld een speciaal team, bestaande uit psychologen, therapeuten, geestelijken en gevangenismedewerkers, die de zaak en behoeften van elke gevangene beoordelen gedurende hun hele verblijf in de gevangenis. Ondanks dat er nog geen pan-Europese evaluatie van gevangenisregimes voor extremisten is, kunnen veel van de maatregelen in Vught dienen als beste praktijkmethoden.

Natuurlijk zijn er nog steeds aandachtspunten. Na vrijlating kan de reputatie en invloed van een jihadist groter worden. Zo is er nog steeds de mogelijkheid van netwerken *onder* extremisten. En dan is er de eeuwige vraag hoe om te gaan met extremisten nadat ze zijn vrijgelaten uit de gevangenis.

Dan is er nog de mogelijkheid dat zij die *reeds* zijn geradicaliseerd *nog* extremer worden in de gevangenis. Andre Seebregts, een advocaat met veel extremisten als cliënt, heeft gezegd dat meerdere van zijn cliënten die opgesloten zitten in Vught steeds negatiever gingen denken over de autoriteiten. Een dergelijk gevangenisregime kan gemengde reacties oproepen bij de gevangenen: een onderzoek, al was het met een kleine steekproef, onder oud-gevangenen van de TA concludeerde dat bij de helft hun radicale ideologieën werden bevestigd, terwijl de andere helft hun tijd binnen beschouwde als een waarschuwing.⁸⁸ Bovendien kan isolatie van de algemene gevangenispopulatie extremistische redeneringen over slachtofferschap, exceptionalisme en vervolging verder versterken, waardoor het moeilijk wordt voor iemand om te deradicaliseren.

---

88 Daan Weggemans en Beatrice de Graaf, *Reintegrating Jihadist Extremist Detainees: Helping Extremist Offenders Back Into Society* (Londen: Routledge, 2017); Interview met Léa Massé, 20 maart 2018.

6 Aanbevelingen

Deze paper heeft de mogelijke verbanden tussen criminaliteit en terrorisme in Nederland onderzocht. Ondanks dat een sterk, laat staan geïnstitutionaliseerd, netwerk van verbanden tussen georganiseerde criminaliteit en terroristische groeperingen niet bestaat, zijn er wel zorgen, met name op het gebied van het samensmelten van criminele en extremistische milieus (zie Kader 1). Dit heeft twee gevolgen. Eén is dat personen met een criminele achtergrond hun vaardigheden kunnen gebruiken bij terroristische activiteiten, ongeacht of dat het vervalsen van documenten of het bijeenbrengen van gelden door criminele activiteiten is. Een ander probleemgebied is de mogelijke radicalisering van criminele gevangenen binnen de gevangensmuren.

Om te voorkomen dat dergelijke verbanden weer de kop opsteken of nog sterker worden, adviseren wij de volgende stappen uit te voeren en/of goede praktijkgebruiken toe te passen:

1. Effectief monitoren

Wij adviseren dat de autoriteiten periodiek hun statistieken over georganiseerde criminaliteit en terrorisme opnieuw beoordelen en deze continu monitoren op nieuw ontstane verbanden tussen de twee fenomenen. Sommige gebieden, zoals het verband tussen drugs en terrorisme, dienen mogelijk verder onderzocht te worden.

2. Radicalisering herzien

Gezien de gedeeltelijke samensmelting van terroristische en extremistische milieus, dienen de kernaannamen over radicalisering te worden herzien. Het gedrag van jihadisten met een crimineel verleden is vaak in tegenspraak met de opvatting dat extremisme gecorreleerd is aan religieus gedrag. Daar waar nodig adviseren wij de autoriteiten om hun controlelijsten, indicatoren en trainingsmaterialen bij te werken zodat deze de veranderende patronen en profielen weergeven.

3. Alle financieringsmethoden van terrorisme aanpakken

Pogingen om de financiering van terrorisme aan te pakken zijn eenzijdig gericht op het internationale financiële stelsel en hebben nauwelijks resultaat opgeleverd. In het licht van de wereldwijde inzet van Nederland op de bestrijding van de financiering van terrorisme, adviseren wij de autoriteiten om hun pogingen om de geldstromen van terroristen te onderbreken op te voeren zodat ook kleine criminaliteit, zoals drugs dealen, diefstal, overvallen en de handel in goederen, daaronder vallen.

4. Informatie delen

Naar mate de scheiding tussen terrorisme en 'gewone' criminaliteit steeds verder is vervaagd, dienen de betreffende instanties effectiever te worden in het delen van relevante informatie tussen afdelingen en 'disciplines', en daarnaast nieuwe 'coalities' van personen en instituten te vormen die mogelijk niet gewend zijn om met elkaar te werken.

Wij adviseren dat overheden de bestaande kanalen en systemen voor informatie-uitwisseling blijven herzien (waaronder die met de Marokkaanse politie), het aangaan van nieuwe partnerschappen onderzoeken (zoals met lokale autoriteiten, de burgermaatschappij en de private sector) en de gewenste aanpassingen doorvoeren die de nieuwe, multi-dimensionale aard van de dreiging weerspiegelen.

5. Sociale omstandigheden aanpakken

Terwijl er geen inherent of automatisch verband bestaat tussen socio-economische omstandigheden en betrokkenheid bij terrorisme, lijkt het erop dat jihadistische criminaliteit in Nederland zich heeft voorgedaan in enkele van dezelfde geografische gebieden en demografische groepen van waaruit 'gewone' criminelen zijn voortgekomen. Er moet een eerlijke beoordeling komen over de mate waarin de staat en burgermaatschappij de sociale omstandigheden kunnen aanpakken waaronder extremistische geluiden en ideologieën weerklank vinden.

Crime Terror Nexus

HET VERBAND TUSSEN CRIMINALITEIT EN TERRORISME

De Crime Terror Nexus is een project dat de verbanden tussen criminaliteit en terrorisme onderzoekt en betere methoden identificeert om deze te bestrijden.

Gedurende 18 maanden documenteren we verbanden tussen criminaliteit en terrorisme in de gehele Europese Unie. Onze onderzoeksresultaten worden verspreid door middel van rapporten, evenementen en workshops.

Wij werken in partnerschap met officiële instanties en lokale stakeholders om tot een nieuwe en innovatieve aanpak te komen die bijdraagt aan de bestrijding van criminaliteit en onze landen veiliger maakt.

De Crime Terror Nexus is een project van Panta Rhei Research Ltd. en wordt gefinancierd door PMI IMPACT, een initiatief inzake toekenning van subsidies van Philip Morris International dat projecten tegen illegale handel ondersteunt.

Panta Rhei Research Ltd. is volledig onafhankelijk en voert zelf de projecten uit en draagt redactionele verantwoordelijkheid voor alle zienswijzen en meningen in dit document.

Voor meer informatie gaat u naar **www.crimeterrornexus.com**.

CONTACTINFORMATIE

Voor vragen, opmerkingen en extra kopieën van dit rapport neemt u contact op met Katie Rothman: katie@crimeterrornexus.com

Officiële adres: Panta Rhei Research Ltd., 37a Great Percy Street, London WC1X 9RD, Verenigd Koninkrijk

© Panta Rhei Research Ltd. 2018

www.crimeterrornexus.com